

Populus canescens
 Populus canescens boleana
 Populus tremula
 Populus andosklogyin (angliai).

Az eddig felsorolt fajokon és változatokon kívül még az alábbi fajok és változatok vannak szoliterként, kisebb dekoratív csoportként, főútvonalak szegélyeként az őr-betumba kiültetve, illetve a csemetekertben kiültetésre előkészítve:

Abies cilicica	Koelreuteria paniculata
Abies pinsapo	Laburnum anagyroides
Acer campestre	Maclura pomifera
Acer platanoides	Magnolia soulangeata
Acer pseudoplatanus	Magnolia cobus
Acer sacharinum	Picea omorica
Acer tataricum	Picea alba
Betula pendula	Picea pungens costeriana
Buxus varietasok	Pinus banksiana
Catalpa bignonioides	Pinus jeffrei
Cedrus atlantica	Pinus resinosa
Cryptomeria elegans	Prunus mahaleb
Davidia involucrata	Prunus padus
Fagus silvatica atropurpurea	Prunus lausoceranus
Fraxinus americana	Quercus robur
Fraxinus excelsior	Quercus cerris
Hyppophae rhamnoides	Quercus petraea
Juniperus communis	Robinia pseudacacia
Juniperus hibernica	Sophora japonica
Juniperus chinensis Fitzeriana	Taxus baccata aurea
Juniperus sabina	Taxus baccata erectis
Juniperus sabina tamariscifolia	
Juniperus pseudocupressus	



Az erdőgazdaságok gazdasági tevékenységének elemzése az 1957-58. gazdasági évi mérlegbeszámoló alapján*

S Ü T Ő D E Z S Ő főelőadó P. M.

I.

Az erdőgazdálkodás — jellegénél fogva — igen hosszú termelési ciklusú munka. Az erdőgazdasági szakemberek éppen ezért hosszabb távlatokban gondolkoznak, terveznek, mint más népgazdasági ágak szakemberei. Az erdőgazdaságok gazdálkodásának eredményei és hibái jobban értékelhetők és könnyebben szemléltethetők hosszabb időszak, több év vonatkozásában. E kétségtelen tények ellenére a gazdasági éves mérleg adatainak elemzéséből lesűrhető tapasztalatok hasznosítása igen komoly lehetőséget adhat a gazdaságok vezetőinek a gazdálkodás színvonalának további javításához.

A következő tanulmányban az éves mérlegek adataiból levonható néhány — úgy gondoljuk — figyelmet érdemlő megállapítást szeretnénk az érdeklődés reflektorfényébe állítani.

II.

A konkrét adatok elemzésénél, az eredmények értékelésénél mindenekelőtt figyelembe kell vennünk azokat a körülményeket, a politikai és gazdasági helyzetet, mely adott körülmények között és helyzetben az eredmények létrejöttek. Milyen közgazdasági „talajon” érték el tehát termelési sikereiket az erdőgazdaságok?

* Megvitatás céljából közli a Szerkesztőbizottság.

1. A gazdasági és politikai konszolidáció lényegében a gazdasági év első felében befejeződött. A párt és a kormány helyes politikai és gazdaságpolitikai célkitűzései tovább erősítették a dolgozók bizalmát, jótékonyan hatottak munka- és kezdeményező készségükre. A kedvező gazdasági és politikai helyzetben tehát adva volt a tervek teljesítésének, illetve *túlteljesítésének egyik igen fontos feltétele*.

2. Az illetékes állami szervek a Főigazgatóság, illetve az erdőgazdaságok rendelkezésére bocsátották a tervek teljesítéséhez szükséges anyagi és pénzügyi eszközöket.

3. A munka megjavításának fontos tényezője volt a beszámolási időszakban az OEF magasabb színvonalú irányító munkája és a gazdaságok vezetőinek magasabb szak-képzettsége, tényleges „vezetése”.

E feltételek alapján — nyugodtan megállapíthatjuk — törvényszerűen be kellett következnie a gazdálkodás javulásának.

III.

A gazdálkodást jellemző alapvető műszaki (natúrális) mutatók a következőképpen alakultak:

1. táblázat

	1956/57. évi tény	1957/58. évi	
		terv	tény
Netto fakitermelés (ezer m ³)	2778	2660	2701
Iparifa kihozatal, %	39,8	40,5	43,5
Véghasználat aránya, %	57,7	60,0	54,5
Gyérítés aránya, %	35,4	35,2	39,7
Fagyártmánytermelés (ezer m ³)	80,0	106,0	143,0
Mesterséges vágásfelújítás (ha)	8308	8150	8225
Természetes felújítás (ha)	2872	2043	2075

E mutatók azt bizonyítják, hogy a gazdaságok zöme *legfontosabb feladatait általában a népgazdaság érdekeinek megfelelően, jól oldotta meg.*

1. A fahasználati ágazatnál (ez az ágazat a nyereség döntő részét adja) az iparifa kihozatala és ezen belül a fagyártmánytermelés növekedése következtében a gazdálkodás eredményessége a korábbi évekhez és a tervhez viszonyítva javult. Külön ki kell emelni a gazdaságok fagyártmány-termelését, melynek során alacsonyrendű választékokból szőlőkarót, bányaszéldeszktát, ládaprizmát stb. állítottak elő. Az 1957—58. gazdasági évben termelt 142,8 ezer m³ fagyártmány importja esetén 4,9 millió devizát kellett volna kifizetni. A fenti mennyiségű fagyártmány előállítására — átszámítva — cca. 2 millió dollárnak megfelelő forintösszegbe került a gazdaságoknak. Megtakarítás tehát 2,9 millió dollár.

Az ágazat munkájában tapasztalható eredmények mellett beszélnünk kell a hibákról is. Nevezetesen

a) több gazdaságnál tapasztalható, hogy jó minőségű rönköket dolgoznak fel fagyártmánytermelő üzemeikben. Ezek a gazdaságok szem elől tévesztik, hogy a fagyártmánytermelő részlegük nem erdőgazdasági fűrészüzem. Az erdőgazdasági fagyártmánytermelő üzem feladata olyan anyagokat hasznosítani, amelyeket a fűrészipari vállalatok nem tudnak gazdaságosan feldolgozni.

b) A fahasználati ágazat tervhez viszonyított eredményjavulásának szakmai értékét csökkentik a vágásbecsléshibák, a tervszerűnek feltüntetett, de ténylegesen attól eltérő használatok. (Pl. gyérítést számolnak el s a valóságban véghasználatot végeznek.)

c) Annak elismerése mellett, hogy az erdőgazdaságok és fűrészlemezipari vállalatok együttműködése a gazdasági év folyamán javult, az a véleményünk, hogy ez a javulás nem kielégítő. E probléma részletes elemzése e cikknek nem lehet feladata, de itt is fel szeretnénk hívni a műszaki szakemberek figyelmét arra, hogy a jobb összehangolással jelentős mennyiségű faanyagot lehet megtakarítani, és népgazdasági károk keletkezését meg lehet akadályozni.

d) A gazdaságok kis részénél találtunk magas szakképzettségű, állandó szakmunkásgárdát. A korszerű, belterjes erdőgazdálkodás ma már parancsolólag írja elő a szakmunkásgárda megeremtését. Jelenleg pl. a fahasználati ágazatnál a termelési feladatok megoldásában viszonylag nagy számú, 15—50 napot dolgozó időszaki munkásokra támaszkodnak a gazdaságok. Emiatt a munkáslétszám igen magas, a munkafegyelem nem kielégítő s a munka termelékenysége rendkívül alacsony. A gazdaságok e probléma megoldásánál arra hivatkoznak, hogy a rendkívül alacsony

bérek nem teszik lehetővé állandó szakmunkásgárda kialakítását. Ennek ellentmond az a tény, hogy a munkásbérekből a gazdaságok nagy részénél megtakarítás állapítható meg, továbbá figyelembe kell venni a komoly mértékű fajuttatásoknak a pénzért jelentősen növelő hatását.

2. Az erdőművelési ágazat eredményei általánosan ismertek. A vágásfelújítási hátralékok felszámolása és az erdőistési programok végrehajtása a bővített újratermelést jelenti erdőgazdasági vonatkozásban is. A további előrehaladást gátolja az a tény, hogy az elvégzett munkák műszaki átvétele nem kielégítő, ezért magas (cca. 150%) a pótlások aránya. Az erdőművelési munkák költségvetési jellegű elszámolása miatt a termelési érték az önköltséget mutatja, nem az elvégzett munkák műszaki értékét. A gazdaságok az önköltség növelésével növelhetik termelési értéküket. A természetes felújításokat, ezt a népgazdaság számára legolcsóbb termelési módot, a gazdaságok nem kellő mértékben alkalmazzák, mert a jelenlegi elszámolási rendszerben a természetes felújítás növelése a termelési érték csökkenését eredményezi. E hiányosságok megszüntetése érdekében az 1958—59-es gazdasági évben az erdőművelési munkák elszámolásának megváltoztatására irányuló — a gazdasági és népgazdasági érdekek együttes érvényesítését célzó kísérlet indul.

3. Az 1957—58-as gazdasági év fordulópontot jelentett az erdőgazdaság mezőgazdasági tevékenységében. A főigazgatóság szakembereinek fokozott ellenőrzése, a lefolytatott szanalási eljárások és vizsgálatok a gazdaságok vezetőinek figyelmét a krónikusan eredményromlást kimutató ágazatra irányították. A gazdaságosan nem művelhető területek kikapcsolásával, a gabonafélék vetésterületének csökkentésével, a talajerő visszapótlásának növelésével, fokozott ellenőrzéssel — tehát az erdőgazdasági adottságokhoz és szükségletekhez alkalmazkodó ésszerű gazdálkodással az elmúlt rendkívül kedvezőtlen időjárású évben is elérhető volt a korábbi évekhez lényeges feszítést tartalmazó tervezett eredmény. Az elmúlt gazdasági év eredményei azt mutatják, hogy a megkezdett úton továbbhaladva a gazdaságok többségénél reális feladat kitűzni a mezőgazdasági ágazat nyereségessé tételét, a Zemplén-hegységi AEG példáját a többi gazdaság is követheti.

4. Az évváró mérlegbeszámoló számai azt mutatják, hogy a csemetermelési ágazatnál nincs javulás a gazdaságokban, sőt jelentős visszaesés tapasztalható. A tervezett 14 millió Ft veszteséggel szemben az ágazat a gazdasági évet 21,2 millió Ft veszteséggel zárta. Ez a veszteség az ágazat termelési értékének 25,8%-át a fahasználati ágazat nyereségének 25%-át „viszi el”, aránya és mértéke — az aszálykárokat figyelembe véve is — megengedhetetlen.

A sok kicsi, kedvezőtlen fekvésű, nem megfelelő talajú csemetekert, az ellenőrzés és szakirányítás fogyatékosai, az ápolási munkák elhanyagolása, illetve nem kellő időben történő elvégzése okozta, hogy a megtervezett hozamokat nem érték el a gazdaságok, ugyanakkor indokolatlan költségek rakódtak le az ágazaton, amelynek a termelési értékben nem volt ellentétele. Nem fogadható el azoknak a gazdasági vezetőknek az álláspontja, akik a csemetermelési ágazat eredményromlását teljes egészében az aszálykár számlájára szeretnék írni.

5. Évek óta mélyponton stagnál az erdőgazdaságok gépi munkájának színvonala. Súlyosbítja a helyzetet az a körülmény, hogy a gépesített erdőgazdaságok teljesítménye gyengébb — a szintén igen alacsony — teljes erdőgazdasági átlagnál. Egy jellemző példát kiragadva, pl. 1955—56. évben 656 db, 1957—58-ban 1072 db motorfűrészt volt a gazdaságoknál. Egy állományi motorfűrészre 783 m³ teljesítmény esik a tervezett 1000 m³-rel szemben. Ha számításba vesszük, hogy egy hivatásszerűen fakitermeléssel foglalkozó munkás átlagos napi teljesítménye 2 m³-t ér el, 7 hónapos kitermelési időnyit alapul véve (havonta 20 tényleges munkában töltött nap) 280 m³-t termel ki. A benzinmotoros fűrészeknél (1 gépnél 4 fő dolgozik) a kézi termelési tevékenységével számolva 1120 m³-t kellene egy kitermelési időny alatt termelni, de az 1957—58-as gazdasági év ténytáma 785 m³. E rendkívül alacsony teljesítmény -- véleményünk szerint — a következőkre vezethető vissza:

a) Kevés a szakképzett motorfűrészt-kezelő, gyakori a meghibásodás, az állományi fűrészeknek csak kis hányada végez termelőmunkát, az üzemelő gépek kihasználása is rossz.

b) A gazdaságok nagy részénél alacsony színvonalon áll a gépi munkaszervezés.

c) Hiányoznak a hazai viszonyoknak legmegfelelőbb géptípusok.

IV.

A gazdálkodás minőségét szemléltető legátfogóbb mutató a vállalati eredmény; alakulását a következő tábla szemlélteti:

	1956/57. évi tény	1957/58. évi	
		terv	tény
ezer forintban			
Üzemi eredmény	15 718	27 988	48 024
Vállalati eredmény	-10 636	5 668	31 811*

* Korrekciók nélküli (mérleg szerinti) eredmény.

A globális 20 976/m Ft eredményjavulás 25 gazdaság 26 074/m Ft túlteljesítéséből és 7 gazdaság 5098/m Ft eredményromlásából tevődik össze. E számok az OEF és a gazdaságok tervező munkája színvonalának javulását is mutatják, mert a szóródás lényegesen csökkent. A gazdaságok adottságaikat figyelembe vevő reálisan feszített tervfeladatokat kaptak. Elvértve fordult csak elő, hogy a lebontott terv laza volt. (P. Mecseki AEG., Börzsönyi AEG.)

Megállapítható, hogy az 1957. évben bevezetett új pénzgazdálkodási rendszer, amelyben a gazdaságok tevékenységét egyedileg bíráljuk el, s a gazdaságok dolgozói jó munkájukból származó eredményjavulásuk összege után nyereségrészesedést kapnak, továbbá az eredményromlásokért az érintett dolgozókat anyagilag is felelőssé tesszük, helyesirányú ösztönzést tartalmazott, a gazdaságossági szemlélet erősítése a magasabb színvonalú gazdaságvezetés kialakítása irányában hatott.

Az 1957—58. évi eredmények alapján kifizetett 9203/m Ft nyereségrészesedés átlagosan 5 napi, csak az eredményjavuló gazdaságok vonatkozásában 6,2 napi bérnek felel meg. (Tekintetbe véve az időszaki dolgozók igen magas arányát, ez az összeg komoly mértékű jutalmazást tesz lehetővé.) Az 5,3 millió Ft visszatérhető vállalatfejlesztési alap a gazdaságok vezetőinek lehetőséget ad kisebb beruházások megvalósítására. A 4,9 millió Ft összegű tartalék a későbbi évek esetleges eredményromlásának fedezetét biztosítja.

A 3,6 millió Ft igazgatói alap pedig különböző szociális és kulturális kiadások fedezetét biztosítja és további jutalmazásokat tesz lehetővé. A teljesen tiszta kép kialakításának érdekében vizsgáljuk meg az erdőgazdaságok hozzájárulását a népgazdasági akkumulációhoz. Szükség van erre az elemzésre azért is, mert a gazdasági mérlegekben e téma elemzésével egyáltalán nem, vagy igen szórványosan találkozhatunk. Ilyen elemzés elvégzését továbbá az is indokolja, hogy a gazdaságok igen jelentős mértékű dotációban részesülnek, ami a vállalati eredményt — a gazdaságoktól függetlenül is — jelentősen befolyásolhatja.

3. táblázat

	1955. évi tényszámok	1957. évi	1958. évi	
			terv	várható*
millió forintban				
Forgalmi adó	+51	+190	+215	+200
Vállalati eredmény	-16	+43	+37	+30
Dotáció	—	-170	-190	-218
Népgazd. akkumulációhoz való hozzájárulás	+35	+62	+65	+12

* Korrigált eredmény.

A táblából világosan látható, hogy az erdőgazdaságok hozzájárulása a népgazdasági akkumulációhoz csökkent. A dotáció erőteljes ütemű növekedésével nem növekedett arányosan a vállalati eredmény, sőt — csökkent. Tekintettel arra, hogy a forgalmiadó-kulcsok jelentéktelen mértékben változtak, feltehető, hogy az erdőgazdaságok dotációjából indokolatlan költségeket is fedeztek, termelésüket a magas dotációjú, alacsony forgalmiadójú cikkek felé tolták el. Természetesen a 3. tábla adataival nem azt akarjuk bizonyítani, hogy az erdőgazdaságok népgazdasági akkumulációhoz való hozzájárulásának csökkenése feltétlenül gazdálkodási hibákra vezethető vissza. Ilyen következtetések levonásához egész sor tényezőt kellene még figyelembe venni. Két következtetést azonban mindenesetre le kell vonnunk: az egyik az, hogy a közölt levezetés is igazolja a faárrendezés szükségességét, a másik következtetés pedig az, hogy a faárrendezési dotáció folyósításának megszüntetése miatt 1959-ben bekövetkező új helyzet és nehézségek megoldásához hatékony segítséget tudott volna adni a dotáció emelkedésének okairól készült gazdasági szintű elemzés.

A gazdasági éves mérleg elemzése alapján tett megállapításainkat összegezve (figyelembe véve azt, hogy több közismert eredményről nem, vagy keveset beszéltünk) az erdőgazdaságok 1957—58. évi munkáját nagyjában és egészében pozitíven lehet értékelni. A további fejlődés biztosítása érdekében az itt felvetett és a gazdálkodásban még meglévő egyéb hiányosságok kijavítása szükséges. Ehhez ad igen jó programot az erdőgazdasági dolgozók országos tanácskozásának határozata, mellyel egyetértünk, e cikk keretében felesleges lenne ismételni. E határozat kiegészítéseképpen azonban szeretnénk még néhány problémát felvetni.

1. Az OEF szakembereinek, de a gazdaságok vezetőinek is — véleményünk szerint — fokozottabban kell támaszkodniuk az erdőrendezési apparátus jelzéseire, adataira. Nagyobb súlyt kellene biztosítani az erdőrendezési szervezeteknek, illetve az általuk szolgáltatott adatoknak a tervezésnél (fahasználat, erdősisítés) főleg azonban a tervek teljesítésének ellenőrzésénél. Ezeknek a szervezeteknek segítségével lehet elérni azt, hogy a gazdaságok csak a népgazdasági érdekekkel egybeeső, tényleges eredményeik után kapjanak nyereségrészesedést.

2. A magasabb színvonalú munkához szükség van az erdőgazdaságok és az OEF iparvállalatok kooperációjának további javítására (pl. ütemes szállítások, szabványügyek, mennyiségi és minőségi viták stb.).

3. Az OEF erdőgazdasági főosztályának és a gazdaságok szakembereinek a távlati célkitűzések és a szükséges anyagi források ismeretében ki kell dolgozni a csemetermelési ágazat veszteségének megszüntetéséhez szükséges intézkedéseket.

4. Az erdőgazdasági munka termelékenységének fokozásához, az önköltség csökkentéséhez feltétlenül szükséges, hogy az OEF munkaügyi és gépesítési osztályainak irányításával a gazdaságok a szakmunkásképzésen túlmenően intenzíven foglalkozzanak a gépi munkaszervezés problémáival. Főként a gépek állásidejének csökkentésével, az alkatrészellátás megjavításával, a hazai viszonyoknak legmegfelelőbb géptípusok alkalmazásával biztosítsák, hogy a gépi munka mind termelékenység, mind önköltség tekintetében felülmúlja a kézi fakitermelési munka színvonalát.

5. A hiányosságok kiküszöböléséhez igen jelentős segítséget adhat az erdészeti önelszámolás alapján készített operatív intézkedések megtételére alkalmas gazdasági elemzés. (Tapasztalatunk az, hogy a gazdaságok nem használják ki a bevezetett erdészeti önelszámolás adta lehetőséget.)

A pénzügyi szervek a pénzgazdálkodási rendszer továbbfejlesztésével és a gazdaságok fejlődést elősegítő kezdeményezéseinek pénzügyi oldalról történő támogatásával igyekezni fognak a gazdaságoknak a gazdálkodási hibák kijavítására irányuló törekvéseiket elősegíteni, támogatni. Azt hisszük, minden erdőgazdasági dolgozó előtt teljesen tisztán áll az a tény, hogy csak a gazdálkodásukban még meglévő hibák kijavításával teremthetik meg — saját területükön — az életszínvonallemelés anyagi alapját azzal, hogy több, jobb minőségű és olcsóbb fát adnak a népgazdaságnak.

Nagy erdészeti építkezések folynak a Szovjetunióban a hétéves népgazdaságfejlesztési terv keretében. A zöld aranyárol híres medencében épül *Jenisejszk* közelében Szibéria legnagyobb mechanikai fafeldolgozó üzeme. A három nagy üzemrész egyike, a *novomaklakovi* kombinát évente 680 ezer m³ fűrészárut és 950 ezer m³ farröstlemezt termel. A vegyi fafeldolgozó üzemek száma és mérete ennél is nagyobb: *Irkutszk*ban számos egyéb melléktermék mellett elsősorban etilalkoholt állít elő a hidrolízis üzem; *Kotlaszk*ban hatmillió folyóméter selyem gyártásához elegendő fehér viszkozecellulózst termelő kombinát épül. Valamennyi üzemrész munkája messzemenően automatizált és a helyi faipari hulladékokat is feldolgozzák. A *pinszki* üzemet pedig egyenesen hulladékfeldolgozásra tervezték: 1000 db ládához az eddigi 25 m³ fa helyett 4,2 m³ fahulladékból készült lemezt használnak fel. Az új iparágak között csak a *Leningrád* melletti épületelemgyártó üzemet említjük amely évente 1 millió m² lakóterület beépítését teszi lehetővé. *Kazahsztanban* a nádat vonták be az ipari nyersanyagok közé és évente 140 ezer tonna kartonpapírt és 5 millió m² rostlemezt gyártanak belőle. Az erdőtelepítés és erdőművelés tervei is óriásiak. *Kárpátalján* és *Bukovinában* 73 ezer ha bükkös rekonsztrukcióját, a *Kaukázusban* gyümölcsstermő fak telepítését és honosítását, *Sztálingrád* mellett újabb 515 km hosszúságú védő erdőövezet telepítését kezdték meg. E hatalmas tervezési munkálatokat és a végrehajtást a Szovjetunió 17 féle színnel szemléltetett 1 : 2 500 000 méretarányú, 45 millió ha erdőről kidolgozott erdőterképe alapján vezetik. (Leszn. Prom. 1959. IV. 4.)